

สิทธิจำเลยในคดีอาญา ศึกษากรณี: ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา
ที่ได้รับความเสียหายจากกระบวนการยุติธรรม

**DEFENDANT RIGHTS IN CRIMINAL CASES CASE STUDY: COMPENSATION AND
EXPENSES TO CRIMINAL DEFENDANTS DAMAGED FROM THE JUSTICE SYSTEM**

พรรณทิพย์ ดีทอง¹ และ ญาดา กาศยปนนท์²

¹ นักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

² ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิตและหลักสูตรนิเทศศาสตรดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต

บทคัดย่อ

การศึกษาของผู้ศึกษาได้พบว่าสิทธิจำเลยในคดีอาญา ศึกษากรณี การชดใช้ค่าเสียหายแก่จำเลย ที่ได้รับความเสียหายจากกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย ซึ่งมีกฎหมายรัฐธรรมนูญได้กล่าวถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยไว้อย่างชัดเจน รวมถึงสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่ปรากฏหลักฐานต่อมาในภายหลังว่ามีได้เป็นผู้กระทำความผิดจึงทำให้มีหน่วยงานของรัฐเข้ามามีอำนาจในการตรวจสอบและพิจารณาให้การช่วยเหลือเยียวยาแก่จำเลยในคดีอาญาดังกล่าวตามพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

จากการศึกษาในครั้งนี้จึงมองเห็นสภาพปัญหาของการชดใช้ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เป็นมาตรการเยียวยาชดใช้ให้แก่ผู้บริสุทธิ์ที่ควรได้รับการทดแทนความเสียหายที่เกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ทำให้ต้องถูกคุมขัง รัฐต้องเข้ามาดูแลชดใช้ผู้ที่ถูกดำเนินคดีอาญาซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ที่ถูกคุมขัง ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาย่อมได้รับความทุกข์ทรมานพร้อมกับการสูญเสียอิสรภาพ รวมทั้งย่อมส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงที่ต้องได้รับความอับอายและต้องสูญเสียความน่าเชื่อถือในสังคมเพราะการที่ถูกตัดสินว่าเป็นจำเลยทั้งที่ตัวเองมิได้กระทำความผิด จึงยอมถูกสังคมตัดสินแล้วว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริง ขณะเดียวกันย่อมทำให้หมดโอกาสที่จะประกอบอาชีพได้ตามปกติอีกต่อไป ทำให้ได้รับความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจการเงินในครอบครัว บุคคลในครอบครัวก็ย่อมได้รับผลกระทบไม่ว่าจะเป็นด้านจิตใจ การเงิน สภาพความเป็นอยู่ บางครอบครัวถึงขั้นต้องแตกแยก บุตรขาดโอกาสทางการศึกษา ปัญหาเหล่านี้เป็นความเสียหายยังไม่ถูกเยียวยาในพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

คำสำคัญ: การเยียวยาความเสียหาย, ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

ABSTRACT

It was found from the author's study that rights of accused in criminal case, a case study of compensation for damages to accused, who incurs damages arisen from process of judgment in Thailand which the Constitutional Law expressly states the rights and freedoms of Thais, including rights of accused in criminal case which the evidences subsequently indicate that he is innocent and this causes the government agencies to have authority in

examination and consideration of remedy for such accused in criminal case in accordance with Damages for the Injured Person and Compensation and Expense for the Accused in Criminal Case Act, B.E. 2544.

There is observation derived from this study that the condition of problem regarding compensation and expense for the accused in criminal case is remedy measure provided for innocent deserving to receive compensation for damages resulted from proceedings which cause imprisonment and the government has to compensate the accused in criminal case which is imprisoned innocent and this is protection of personal rights and freedoms. The accused has to be suffered and lost freedom including impacts on his reputation consisting of disgrace and loss of reliability in social because the status of defendant he receives in spite of he is innocent makes peoples in social judge him as offender, meanwhile, he will lose the opportunity to normally earn a living and this causes economic and financial damages in his family and the family members have to be impacted regardless of their mind, finance, living conditions, some families incur disharmony, the child loses educational opportunity, and these problems are the damages which have not been remedied in accordance with Damages for the Injured Person and Compensation and Expense for the Accused in Criminal Case Act, B.E. 2544..

Keywords: REMEDY FOR DAMAGES, COMPENSATION AND EXPENSES FOR THE ACCUSED IN CRIMINAL CASES

1. บทนำ

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อที่จะให้
ได้ผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยรัฐจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดจริงก่อนที่จะลงโทษ ความ
บกพร่องของกระบวนการพิสูจน์ความผิดอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในขั้นดำเนินคดีอาญาฝ่ายบริหาร ได้แก่ ขึ้นเข้าพนักงาน
ตำรวจ และพนักงานอัยการ ในการสืบสวน สอบสวน และการฟ้องคดี ขึ้นการดำเนินคดีโดยฝ่าย
ตุลาการ ได้แก่ การพิจารณาและพิพากษาคดีโดยศาล ซึ่งเมื่อศาลชั้นสูงสุดพิพากษาคดีแล้ว ไม่ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่ทุก
ฝ่ายก็ต้องยอมรับผลนั้น แต่ในคดีอาญาที่จำเลยต้องรับโทษ และถ้าพิสูจน์ได้ว่าเหตุที่ต้องรับโทษเป็นเพราะ
พยานหลักฐานเท็จ หรือมีพยานหลักฐานใหม่ปรากฏขึ้นภายหลัง ก็ยังมีกฎหมายเปิดช่องให้หรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่
ได้ หลายครั้งคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วก็ไม่ใช้คำพิพากษาที่ถูกต้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะคดีที่ศาลพิพากษา ทั้งที่ ฝ่ายจำเลย
เชื่อว่าตัวเองไม่ได้กระทำความผิด แต่โอกาสพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตัวเองก็ได้หมดลงแล้ว ส่งผลให้เกิดแนวคิดเพื่อ
กำหนดเป็นมาตรการที่นำมาเพื่อใช้แก้ไขความบกพร่อง เช่น พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่
พ.ศ. 2526 โดยพิจารณาประกอบกับการชดเชยค่าทดแทนและค่าเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญา เพื่อเป็นการเยียวยา
ให้แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์และเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดีโดยมีบทบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน
ฉะนั้น การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ย่อมเป็นช่องทางที่จะคืนความยุติธรรมให้กับบุคคลที่ต้องรับโทษ
ทั้งที่ไม่ใช่ผู้กระทำความผิด จึงมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้สิทธิแก่จำเลยที่ถูกดำเนินคดีอาญาและศาลมีคำพิพากษา
ให้ลงโทษให้สามารถขอรื้อคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ คือ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่
พ.ศ. 2526 ซึ่งการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ จะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ได้รับโทษทางอาญา
เพราะคำพิพากษาของศาลอันมีผลเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เพราะถูกจำคุกก็ดี ถ้าหากภายหลังได้มีการรื้อฟื้น

คดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ และปรากฏว่าบุคคลนั้นไม่ได้กระทำความผิด ก็มีสิทธิที่จะเรียกค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามสิทธิที่ได้เสียไป

การที่รัฐใช้มาตรการทางอาญาคุ่มขังจำเลยที่ศาลพิพากษาว่ากระทำความผิด เป็นมาตรการของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้อื่น ให้รอดพ้นจากอาชญากรรม แต่เมื่อมีการร้องฟื้นคดีพิจารณาขึ้นใหม่ ปรากฏตามคำพิพากษาในคดีนั้นว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด รัฐจึงต้องชดใช้เยียวยาจำเลยสำหรับความเสียหายต่างๆ ที่จำเลยและครอบครัวได้รับจากการที่จำเลยต้องถูกดำเนินคดี ซึ่งสูญเสียอิสรภาพ ชื่อเสียง ความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ และการขาดโอกาสที่จะเลี้ยงดูบุตร การชดใช้เยียวยาประการหนึ่งคือ การที่รัฐต้องจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดีแก่จำเลย ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 40 (5) และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งตามความเป็นจริงโดยทั่วไปแล้ว ประกอบกับสถานะเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบันก็ยังไม่เพียงพอต่อความเสียหายที่จำเลยและครอบครัวได้รับ

ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เป็นกฎหมายที่บัญญัติภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งวางหลักไว้ว่าการบุคคลที่ เป็นผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญาได้รับการคุ้มครองโดยมีเจตนารมณ์ที่จะชดเชย หรือเยียวยาความเสียหายให้แก่ประชาชนที่เป็นเหยื่อหรือได้รับความเสียหายอันเกิดจากการกระทำความผิดและความเสียหายของผู้ที่ถูกคุมขังและดำเนินคดีระหว่างพิจารณาเมื่อศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด

การชดใช้ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เป็นมาตรการเยียวยาชดใช้ให้แก่ผู้บริสุทธิ์ที่ควรได้รับการทดแทนความเสียหายที่เกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ทำให้ต้องถูกคุมขัง ซึ่งรัฐต้องเข้ามาดูแลชดใช้ผู้ที่ถูกดำเนินคดีอาญาซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ที่ถูกคุมขัง และเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาย่อมได้รับความทุกข์ทรมานพร้อมกับการสูญเสียอิสรภาพ รวมทั้งย่อมส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงต้องได้รับความอับอายและต้องสูญเสียความน่าเชื่อถือในสังคม เพราะการที่ถูกตัดสินว่าเป็นจำเลยทั้งที่ตัวเองมิได้กระทำความผิด จึงย่อมถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริง ขณะเดียวกันย่อมทำให้หมดโอกาสที่จะประกอบอาชีพได้ตามปกติอีกต่อไป ขาดโอกาสและความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การทำงานทำให้ได้รับความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจการเงิน ในครอบครัว บุคคลในครอบครัวก็ย่อมได้รับผลกระทบไม่ว่าจะเป็นด้านจิตใจ การเงิน สภาพความเป็นอยู่ บางครอบครัว ถึงขั้นต้องแตกแยก บุตรขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งปัญหาเหล่านี้อาจจะกลายเป็นปัญหาสังคมในอนาคตได้ นอกจากนี้บุคคลในครอบครัวไม่ใช่ผู้ได้รับความเสียหายโดยตรงตามที่กฎหมายกำหนด ให้มีสิทธิได้ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย

ปัญหาการเยียวยาความบกพร่องในการพิจารณาคดีอาญาพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ไม่ได้ให้ความสำคัญของการเยียวยาทางด้านชื่อเสียง ค่าความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ ค่าขาดโอกาสในการดูแลบุตรและบุตรไว้อย่างชัดเจน มีเพียงแต่เยียวยาความเสียหาย โดยกำหนดให้จ่ายเป็นค่าทดแทนกรณีต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น โดยไม่ได้กล่าวถึงการแก้ไขเยียวยาทางด้านชื่อเสียงของจำเลยผู้บริสุทธิ์ ค่าความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ ค่าขาดโอกาสในการดูแลบุตรและบุตรไม่มีการกำหนดให้มีการประกาศ ตามคำพิพากษาเพื่อให้สาธารณชนได้ประจักษ์ถึงความบริสุทธิ์ของผู้ถูกดำเนินคดีอาญา ความเสียหายที่ส่งผลต่อชื่อเสียงทางสังคมและเสรีภาพ ที่ต้องเสียไปในระหว่างถูกคุมขังนั้น ไม่สามารถทดแทนได้ด้วยเงิน การที่จำเลยผู้บริสุทธิ์ต้องถูกดำเนินคดี ทำให้สังคมรอบข้างมองว่าเป็นบุคคลอันตราย

ถูกคำพิพากษาจากสังคมว่าเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งสังคมยังไม่ยอมรับและเข้าใจถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อบกพร่องในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยให้รัฐเข้ามาเยียวยาความเสียหายและให้ผู้ที่ได้รับผลร้ายจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถร้องขอให้รัฐเยียวยาความเสียหายได้ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 อย่างไรก็ตามการเยียวยาความเสียหายเป็นเพียงการเยียวยาเบื้องต้นเท่านั้นซึ่งเทียบไม่ได้กับอิสรภาพความสูญเสีย ที่ประชาชนผู้บริสุทธิ์ได้รับจากความบกพร่องของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ดังนั้นจากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงควรศึกษาและค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมถึงสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่ได้รับ ความเสียหายจากกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้จำเลยที่ได้รับความเสียหายจากกระบวนการยุติธรรมได้รับความทดแทนอย่างเป็นธรรมที่สุดและชอบด้วยหลักสิทธิมนุษยชนและความยุติธรรมที่บุคคลควรจะได้รับ จึงเป็นปัญหาหนึ่งที่ควรศึกษา เพื่อเป็นแนวทางให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างรัดกุมและสอดคล้องกับความยุติธรรมและการคุ้มครองประชาชนภายใต้หลักประชาธิปไตย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษา ปัญหากรณีจำเลยในคดีอาญาได้รับความเสียหายจากกระบวนการยุติธรรม
- 2.2 เพื่อศึกษา สิทธิของจำเลยในคดีอาญา กรณีที่มีการรื้อฟื้นอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่และพบว่าจำเลยไม่มี ความผิด
- 2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการช่วยเหลือเยียวยาจำเลยในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และ ค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544
- 2.4 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบมาตรการและวิธีการต่างๆของกฎหมายต่างประเทศ ที่สามารถนำมาปรับใช้กับ กฎหมายของประเทศไทยเกี่ยวกับการเยียวยาและการเผยแพร่คำพิพากษาเพื่อรักษาชื่อเสียงของจำเลย

3. การดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร โดยการค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้องจากตำรา บทความ รายงานการวิจัย ตำบทกฎหมาย กฎหมายรัฐธรรมนูญ ที่เกี่ยวข้องกับการขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน คดีอาญามาประกอบในการศึกษารวมถึงการเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ เพื่อหาแนวทางในการนำมาปรับใช้ กับกฎหมายของประเทศไทย

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า การกำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยในคดีอาญา กฎหมายของประเทศไทยเป็น เกาหลี มีหลักเกณฑ์ในการการชดเชยค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลย โดยไม่ต้องพิจารณาว่าเป็นความผิดของรัฐ หรือไม่ ส่วนกฎหมายไทย ไม่ต้องพิจารณาว่ารัฐผิดหรือไม่ จึงถือว่าหลักกฎหมายไทยเป็นไปในแนวทางเดียวกับ ประเทศญี่ปุ่น และเกาหลี ที่ต้องรับผิดชอบจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแม้ไม่ได้มีส่วนในความผิดพลาดนั้น

ในประเทศไทย กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245 และมาตรา 256 ได้บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของบุคคล ซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำ

ความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วน เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้นและไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดย ทางอื่น รวมทั้งการรับรองสิทธิในการได้รับค่าทดแทนในกรณีที่ถูกบุคคลซึ่งตกเป็นจำเลย ในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุด ในคดีนั้นว่า ข้อเท็จจริงฟังเป็นที่ยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด ดังนั้น เพื่อให้การรับรองสิทธิดังกล่าวเป็นไปตามบทบัญญัติ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงได้ตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

คำพิพากษาย่อสั้น

“คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8183/2557 พ.ร.บ.ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและ ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 บัญญัติขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้นและไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น รวมทั้งการรับรองสิทธิในการได้รับค่าทดแทนในกรณีของบุคคลซึ่งตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุด ในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นที่ยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด และการรับรองสิทธิดังกล่าวนี้ก็เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับ ดังนั้น เงินที่จะได้รับตามพระราชบัญญัตินี้จึงเป็นเงินที่รัฐจ่ายเป็นค่าทดแทนให้แก่จำเลยเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม สิทธิของจำเลยที่จะได้รับเงินนั้น จึงเป็นสิทธิที่มีความสำคัญยิ่งกว่าสิทธิของลูกหนี้ในทรัพย์สินบางประเภทที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี เงินดังกล่าวจึงถือได้ว่าเป็นเงินที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีตาม ป.วิ.พ. มาตรา 285 (4)”

ในส่วนของกฎหมายการชดเชยความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญานั้น การกำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด เพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายซึ่งบุคคลได้รับความเสียหายจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ซึ่งในแต่ละประเทศได้ให้ความสำคัญของการชดเชยความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญา เช่น 1. Criminal Compensation Act 1985 (พระราชบัญญัติการจ่ายค่าตอบแทนทางอาญาปี 1985 ของประเทศเกาหลี) 2. กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา ของปะเทศญี่ปุ่น

ประเทศไทยได้มีการประกาศพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิจำเลยผู้บริสุทธิ์ที่ได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายอย่างเป็นธรรม

ซึ่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาไว้ใน มาตรา 21 เพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายที่จำเลยในคดีอาญาได้รับความเสียหาย ดังนี้

- (1) ค่าทดแทนการถูกคุมขัง ให้คำนวณจากจำนวนวันที่ถูกคุมขังในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา
- (2) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย และจิตใจ หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี
- (3) ค่าทดแทนในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตายและความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี จำนวนไม่เกินที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

(4) ค่าขาดประโยชน์นำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี

(5) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่ที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นแล้ว

ในกรณีที่มีคำขอให้ได้รับสิทธิที่เสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษานั้นสิ้น การสั่งให้ได้รับสิทธิคืนตามคำขอดังกล่าว ถ้าไม่สามารถคืนสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเช่นนั้นได้ ให้คณะกรรมการกำหนดค่าทดแทนเพื่อสิทธินั้น ให้ตามที่เห็นสมควร

คณะกรรมการอาจกำหนดให้จำเลยได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายเพียงใดหรือไม่ก็ได้โดยคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งคดี ความเดือดร้อนที่จำเลยได้รับและโอกาสที่จำเลยจะได้รับการชดเชยความเสียหายจากทางอื่นด้วย

แม้พระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์การเยียวยาความเสียหายจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อชดเชย หรือเยียวยาความเสียหายให้แก่ประชาชนที่เป็นเหยื่อหรือได้รับความเสียหายอันเกิดจากการกระทำ ความผิดและความเสียหายของผู้ที่ถูกคุมขังและดำเนินคดีระหว่างพิจารณาเมื่อศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด แต่เมื่อพิจารณาถึงความเสียหายที่จำเลยในคดีอาญาได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดได้รับประกอบกับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายกำหนดให้ นั้น เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

ในส่วนนี้ผู้วิจัยเห็นว่าตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เป็นกฎหมายที่จะให้สิทธิของจำเลยได้รับการเยียวยาความเสียหาย อันเกิดจากการถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดทั้งที่บริสุทธิ์ แต่ไม่เพียงพอ เพราะความเสียหาย ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ที่ให้การเยียวยาเฉพาะทางด้านการเงินเท่านั้นซึ่งในความเป็นจริงจำเลย ที่บริสุทธิ์ เสียชื่อเสียง เสียโอกาสนำมาหาได้ เสียชื่อเสียง เสียโอกาสในการดูแลบุตรและบุตร ซึ่งความเสียหายเหล่านี้ยังไม่ถูกเยียวยาในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ฉะนั้นจึงเห็นควรศึกษามาตรการและวิธีการต่างๆของกฎหมายต่างประเทศ เพื่อสามารถนำมาปรับใช้กับกฎหมายของประเทศไทยเกี่ยวกับวิธีการเยียวยาความเสียหายจำเลยอย่างเป็นธรรม

การเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญา

ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 จะเห็นได้ว่า กฎหมายได้กำหนดให้รัฐต้องรับผิดชอบเยียวยาความเสียหายที่จำเลยได้รับจากการถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณา โดยในลักษณะที่เป็นค่าเสียหายที่คิดคำนวณเป็นเงินได้ซึ่งกำหนดเป็นค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย และแยกแยะเพื่อให้ครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณา

การกำหนดแยกแยะรายการหรือจำนวนเงินค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยในคดีอาญานั้น ต้องสอดคล้องกับแนวความคิดพื้นฐานของการจ่ายค่าทดแทนฯ แก่จำเลยในคดีอาญา ซึ่งแนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากการที่บุคคลต้องตกเป็นจำเลยและถูกคุมขังในคดีอาญาทั้งที่ตนเองเป็นผู้บริสุทธิ์นี้มีอยู่ด้วยกันสองลักษณะคือ เป็นเงินที่รัฐจ่ายให้เพราะเหตุที่มีความรับผิดชอบทางละเมิดต่อจำเลยซึ่งได้รับความเสียหาย

ลักษณะหนึ่ง และส่วนที่รัฐจ่ายให้เป็นเงินสงเคราะห์ (Ex Gratia Payment) เพื่อช่วยเหลือเยียวยาให้แก่จำเลยซึ่งเป็น ผู้บริสุทธิ์อีกลักษณะหนึ่ง โดยที่เงินที่รัฐจ่ายให้ทั้งสองลักษณะนั้นต่างมีที่มาจากเงินงบประมาณของรัฐซึ่งล้วนมาจาก ภาษีของประชาชน

สำหรับแนวความคิดพื้นฐานในการกำหนดค่าทดแทนให้แก่จำเลยในคดีอาญานั้น ตามกฎหมายไทยมาจาก ปัญหาการใช้อำนาจโดยไม่ชอบของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม การที่เจ้าพนักงานของรัฐกระทำผิดพลาดไม่ว่า จะด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่อต่อจำเลยในคดีอาญา หรืออาจกล่าวได้ว่ารัฐเข้ามาเยียวยาความเสียหายให้แก่ จำเลยผู้บริสุทธิ์ด้วยการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามหลักกฎหมายแพ่งเรื่องละเมิดซึ่งเป็นการเยียวยาความเสียหาย ที่เกิดขึ้นจริงอันเนื่องมาจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Miscarriage of Justice)

ตามกฎหมายกระทรวงยุติธรรม ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ได้กำหนดจำนวนเงินในอัตราเพดานที่สูงซึ่งมี ความเหมาะสมตามสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแต่ละสมัย หากแต่ในอนาคตต้องมีการ พิจารณาแก้ไขให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพบ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปทางเศรษฐกิจและสังคม ฉะนั้นในการกำหนดจำนวนเงินในการเยียวยา ความเสียหาย จึงเสนอให้มีการเยียวยาความเสียหายโดยที่จำเลยผู้บริสุทธิ์เป็นฝ่ายพิสูจน์ถึงความเสียหาย ที่ซึ่งเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นเฉพาะตัวบุคคล

หากพิจารณาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติฯ ฉบับดังกล่าวมิได้บัญญัติถึงเรื่องการเยียวยาความเสียหายเกี่ยวกับชื่อเสียง ให้แก่จำเลยซึ่งศาลวินิจฉัยว่าได้กระทำความผิดต่อมาภายหลังได้รับการพิจารณาคดีขึ้นใหม่ว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำ ความผิด จึงเห็นควรที่จะมีการบัญญัติการเยียวยาจำเลยในกรณีดังกล่าวขึ้นเพิ่มเติมเพื่อให้จำเลยซึ่งได้รับความเสียหาย จากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ได้รับ การเยียวยาที่ครบถ้วนและเหมาะสม ทั้งนี้เพราะการที่บุคคล หนึ่งบุคคลใดบุคคลต้องตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญานั้น แม้ในภายหลังศาลจะได้มีคำวินิจฉัยว่าจำเลย ดังกล่าวมิได้เป็นผู้กระทำความผิดแล้วก็ตาม แต่ความเสื่อมเสียทางด้านชื่อเสียงความทุกข์ทรมาน ความเสียหาย ทางด้านจิตใจที่ได้รับการตัดสินจากสังคมต่างๆ ที่ตนเป็นผู้บริสุทธิ์ตลอดระยะเวลาที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือที่เกิดจากการถูกควบคุมตัวในชั้นสอบสวนชั้นพิจารณาคดีโดยศาลและการถูกบังคับโทษต่างๆ นั้นเป็นความเสียหายที่มีผลกระทบอย่างมากต่อจำเลย การเยียวยาด้วยตัวเงินเพียงอย่างเดียวอาจไม่เป็นการเพียงพอ ในเรื่อง ดังกล่าวนี้อีกตามกฎหมายค่าตอบแทนในคดีอาญาของประเทศไทยได้บัญญัติให้บุคคลที่ได้รับคำวินิจฉัยให้ได้รับค่า ทดแทนในคดีอาญาสามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลประกาศโฆษณาคำวินิจฉัยอย่างย่อในราชกิจจานุเบกษาและ หนังสือพิมพ์ที่ผู้ยื่นคำร้องขอเป็นผู้เลือกไม่เกิน 3 ฉบับๆ ละไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง ได้ภายในกำหนดระยะเวลา 2 เดือนนับ แต่วันที่คำวินิจฉัยในเรื่องค่าตอบแทนในคดีอาญาถึงที่สุดโดยรัฐเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย

การเยียวยาจำเลยในคดีอาญาในกรณีจำเลยเสื่อมเสียชื่อเสียง

การที่จำเลยผู้บริสุทธิ์ซึ่งถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการและถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดีและ ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือเป็นจำเลย ในคดีอาญาซึ่งถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการและถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และปรากฏตามคำพิพากษา อันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็น ความผิด ส่งผลเสียต่างๆ มากมายทำให้ได้รับความทุกข์ทรมารพร้อมกับการสูญเสียอิสรภาพ รวมทั้งย่อมส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงต้องได้รับความอับอายและต้องสูญเสียความน่าเชื่อถือในสังคม เพราะการที่ถูกตัดสินว่าเป็นจำเลยทั้งที่

ตัวเองมิได้กระทำผิด จึงยอมถูกสังคมนตราหน้าว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริง ซึ่งหากพิจารณาตามกฎหมายที่กำหนดให้ จำเลยได้รับการเยียวยาความเสียหายโดยจ่ายเป็นค่าทดแทนต่างๆ ตามที่กล่าวมาข้างต้น แต่ไม่ได้กำหนดให้มีการแก้ไขเยียวยาในด้านชื่อเสียงแก่จำเลยในคดีอาญาไว้แต่อย่างใด

เมื่อพิจารณาการเยียวยาตามกฎหมาย ตามกฎหมายต่างประเทศได้ให้กำหนดเป็นมาตรการการเยียวยาจำเลยในคดีอาญาที่เสื่อมเสียชื่อเสียงไว้ดังนี้ เช่น กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาของสาธารณรัฐเกาหลี กฎหมายกำหนดมาตรการ คือ ให้ศาลสั่งให้มีการประกาศคำพิพากษาให้จำเลยได้รับค่าทดแทนในราชกิจจานุเบกษา ภายใน 2 สัปดาห์ นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาและในกรณีที่มีคำร้องจากผู้ร้องขอศาลอาจสั่งให้ประกาศคำพิพากษาในหนังสือพิมพ์รายวันซึ่งผู้ร้องเป็นผู้เลือก และต้องกระทำภายใน 30 วันนับแต่วันที่ร้องขอ (มาตรา 24 วรรคหนึ่ง) การเยียวยาความเสียหายโดยการประกาศคำพิพากษาเรื่องค่าทดแทนในราชกิจจานุเบกษา และการประกาศในหนังสือพิมพ์รายวัน อันเป็นการแก้ไขเยียวยาในด้านชื่อเสียงของจำเลย เป็นมาตรการที่ชดเชยชื่อเสียงที่เสียหายไปให้แก่จำเลยได้ และกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น การประกาศโฆษณาว่ามีได้เป็นผู้กระทำความผิด กฎหมายกำหนดมาตรการ คือ ให้ศาลสั่งให้มีการประกาศคำพิพากษาให้จำเลยได้รับค่าทดแทนในราชกิจจานุเบกษา ภายใน 2 สัปดาห์นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาและในกรณีที่มีคำร้องจากผู้ร้องขอ ศาลอาจสั่งให้ประกาศคำพิพากษาในหนังสือพิมพ์รายวันซึ่งผู้ร้องเป็นผู้เลือก และต้องกระทำภายใน 30 วันนับแต่วันที่ร้องขอ (มาตรา 24 วรรคหนึ่ง)

กำหนดค่าทดแทนในกรณีค่าขาดความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ

เมื่อพิจารณาการกำหนดค่าเสียหายที่จำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ไม่ได้กำหนดให้มีการชดเชยเยียวยาความเสียหายในความเจริญก้าวหน้าในอาชีพอย่างชัดเจน เพราะความเสียหายดังกล่าวเป็นความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ เนื่องจากจำเลยผู้บริสุทธิ์ที่ได้รับความเสียหายในการกระบวนกรยุติธรรมนั้น มีความแตกต่างกัน อาชีพการทำงาน ของแต่ละคนก็ต่างกัน จำเลยในคดีอาญาบางคนอาจประกอบธุรกิจส่วนตัว หรืออาจทำงานในหน่วยงานราชการ ซึ่งในขณะที่ถูกดำเนินคดีอาญานั้นย่อมทำให้หมดโอกาสที่จะประกอบอาชีพได้ตามปกติอีกต่อไป ขาดโอกาสและความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การทำงานทำให้ได้รับความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจการเงินในครอบครัว เนื่องจากความเสียหายในความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ เป็นความเสียหายเฉพาะตัวบุคคล ที่กฎหมายควรเปิดโอกาสให้จำเลยผู้บริสุทธิ์ได้พิสูจน์ถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นเอง เพื่อเป็นการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่ซึ่งกฎหมายในปัจจุบันไม่ได้กำหนดให้มีการแก้ไขเยียวยาในด้านความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ แก่จำเลยในคดีอาญาไว้แต่อย่างใด

กำหนดค่าทดแทนในกรณีค่าเสียโอกาสในการเลี้ยงดูบุตรและบุตร

การที่จำเลยผู้บริสุทธิ์ซึ่งถูกดำเนินคดีนั้น ไม่ได้กระทบต่อตัวบุคคลเพียงอย่างเดียวแต่บุคคลในครอบครัวก็ย่อมได้รับผลกระทบตามไปด้วย เพราะการที่จำเลยถูกคุมขัง บุคคลในครอบครัวต้องได้รับผลกระทบโดยตรง ไม่ว่าจะจำเลยจะเป็นบุตร หรือบิดามารดา ก็เป็นความเสียหายที่เกิดผลกระทบต่อความเป็นครอบครัวทั้งสิ้น ไม่ว่าจะในด้านจิตใจซึ่งแน่นอนว่า การที่คนในครัวครอบต้องถูกคุมขังเป็นระยะเวลาอันยาวนาน นั้น สภาพความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตก็ย่อมไม่เหมือนเดิม บางครอบครัว ถึงขั้นต้องแตกแยก บุพการีขาดคนดูแล บุตรขาดโอกาสทางการศึกษาซึ่งอาจไม่ได้รับศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพราะขาดการดูแลจากบิดามารดาที่ไม่ได้ส่งเสียให้ศึกษาต่อ ปัญหาเหล่านี้อาจจะกลายเป็นปัญหาสังคมในอนาคตได้ หากพิจารณาถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่า ความเสียหายดังกล่าวก็ถือได้ว่าเป็นความเสียหายที่มีผลโดยตรงจากการถูกคุมขัง แต่เนื่องจากกฎหมายในปัจจุบันไม่ได้กำหนดให้มีการแก้ไข

เสียหายความเสียหายเพราะกฎหมายถือว่าบุคคลในครอบครัวไม่ใช่ผู้ได้รับความเสียหายโดยตรงตามที่กฎหมายกำหนดให้มีสิทธิได้ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย

หลักเกณฑ์การยื่นคำขอและการพิจารณาวินิจฉัยคำขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายของจำเลยในคดีอาญา ประกอบด้วยกฎหมายที่มีความสำคัญ 4 ฉบับด้วยกัน คือ

- 1) พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544
- 2) กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546
- 3) ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอ ค่าตอบแทนค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545

- 4) ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548

การแสวงหาข้อเท็จจริงและการทำความเข้าใจ

การแสวงหาข้อเท็จจริงและการทำความเข้าใจ ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและการทำความเข้าใจ พนักงานเจ้าหน้าที่จะแสวงหาข้อเท็จจริงและ พยานหลักฐาน หลังจากนั้นจะจัดทำรายงานและเสนอความเห็นต่อผู้อำนวยการเพื่อตรวจสอบความ ครบถ้วนและถูกต้อง เมื่อเห็นว่าครบถ้วนและถูกต้องผู้อำนวยการจะจัดทำความเห็นเสนอต่อคณะกรรมการ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่สอบปากคำจำเลย ดังนี้

- (1) ชักประวัติส่วนตัวของจำเลยโดยสอบถาม และตรวจ หลักฐานเพื่อให้ได้ความละเอียดถึง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ ชื่อ ที่อยู่ สถานะ สามี ภรรยา บิดา มารดา บุตร ธิดา อาชีพ แล้วจดบันทึก

- (2) สอบถามให้ได้ว่าความว่าเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดย พนักงานอัยการ

- (3) สอบถามให้ได้ว่าความว่าจำเลยถูกคุมขังในระหว่างการ พิจารณาคดี หรือไม่ และถูกคุมขังเป็นระยะเวลาเท่าไร

- (4) กรณีมีการถอนฟ้องต้องสอบถามให้ได้ว่าความละเอียดว่าเป็นการถอนฟ้องเพราะปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ และศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง เมื่อวันที่ เดือน ปี ไใด หรือ

- (5) กรณีที่ศาลมีคำพิพากษา ต้องสอบถามให้ได้ว่าความละเอียดว่าคำพิพากษาอันถึงที่สุดนั้น ปรากฏข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่ เป็นความผิดหรือไม่และคำพิพากษานั้นถึงที่สุดเมื่อวันที่ เดือน ปี ไใด

- (6) สอบถามให้ได้ว่าความถึงสาเหตุและอาการความเจ็บป่วยที่จำเลยอ้างว่าเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล พร้อมตรวจสอบ ความถูกต้องของใบเสร็จรับเงิน และตรวจสอบความเห็นหรือ คำสั่งของแพทย์ประกอบ

- (7) สอบถามให้ได้ว่าความถึงสาเหตุและอาการถึงความเจ็บป่วย ซึ่งทำให้ต้องเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายหรือจิตใจ ที่จำเลยอ้างว่าเป็นผล โดยตรงจากการถูกดำเนินคดี รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่จำเป็นดังกล่าวพร้อมตรวจสอบความ ถูกต้องของ ใบเสร็จรับเงินและตรวจสอบความเห็นหรือ คำสั่งของแพทย์ประกอบ

- (8) สอบถามให้ได้ว่าความถึงรายได้ก่อนที่จะถูกดำเนินคดี ว่ามีรายได้เท่าไร ต่อวัน ต่อเดือน เช่น ก่อนตกเป็นจำเลย ประกอบอาชีพอะไร มีรายได้เท่าไร พร้อมตรวจสอบ หลักฐานการมีรายได้ หากกรณีที่จำเลยไม่สามารถหาหลักฐานการมีรายได้มาแสดงได้ให้จำเลยทำหนังสือ รับรองการมีรายได้ของตน

(9) สอบถามให้ได้ว่าความว่าในการดำเนินคดี ได้เสียค่าจ้างทนายความเพื่อต่อสู้คดีเป็นเงินจำนวนเท่าไร พร้อมขอหลักฐาน

(10) สอบถามให้ได้ว่าความถึงค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นในการดำเนินคดีว่ามีค่าใช้จ่ายใด จำนวนเท่าไร

(11) สอบถามถึงความเดือดร้อนอื่นที่จำเลยได้รับเนื่องจากถูกดำเนินคดี

(12) สอบถามให้ได้ว่าความละเอียดถึงพฤติการณ์แห่งคดี เช่น เมื่อตกเป็นจำเลยแล้วได้รับความเดือดร้อนอย่างไรบ้าง พร้อมขอหลักฐาน

(13) สอบถามถึงการได้รับการชดเชยความเสียหายจากบุคคลหรือหน่วยงานอื่น

(14) สอบถามให้ได้ว่าความว่าก่อนที่จำเลยจะถูก ดำเนินคดี จำเลยมีภาระต้องอุปการะเลี้ยงดูบุคคลใด อย่างไรบ้าง

(15) สอบถามให้ได้ว่าความถึงความเดือดร้อนอื่นที่ จำเลยได้รับเนื่องจากการถูกดำเนินคดีและที่ทนายของ จำเลยต้องได้รับอันเนื่องมาจากการตายของจำเลย

(16) สอบถามให้ได้ว่าความถึงพฤติการณ์อื่นแห่งคดี

(17) สอบถามถึงการได้รับการชดเชยความเสียหาย จากบุคคล หรือหน่วยงานอื่น

จัดทำรายงานและเสนอความเห็น

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงจากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นเรียบร้อยแล้ว ให้ดำเนินการ จัดส่งสำนวนไปให้สำนักงาน เพื่อ จัด ทำราย งานและเสนอความเห็นต่อคณะอนุกรรมการหรือคณะกรรมการต่อไป

หลังจากพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับสำนวน ที่สอบสวนแสวงหาข้อเท็จจริงเสร็จเรียบร้อยแล้ว (จากการ สอบสวนที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาหรือจากการ ส่งเอกสารหลักฐานไปให้ เจ้าหน้าที่ของ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่ประจำภูมิภาคในแต่ละจังหวัด) ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลย ในคดีอาญาเจ้าของสำนวนตรวจสอบข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจาก บันทึกปากคำพยานบุคคล และพยานเอกสารอื่นๆ ที่ได้มาตามทางการแสวงหาข้อเท็จจริงให้ถูกต้องครบถ้วน มีพยานหลักฐานอ้างอิงอย่างชัดเจน และมีเหตุผล สนับสนุนอย่างมีน้ำหนักเพียงพอ ประกอบกับข้อกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องเมื่อสรุปข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานทำความเข้าใจของตนประกอบรายงาน การตรวจสอบและสอบสวน เสร็จแล้วให้นำเสนอ หัวหน้างานและผู้อำนวยการต่อไป

ทำความเข้าใจเสนอต่อคณะกรรมการ

เมื่อผู้อำนวยการได้รับรายงานการตรวจสอบและสอบสวนของพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว ในกรณี ที่มีเหตุ อันควร เช่น ข้อเท็จจริงที่ได้ยังไม่เพียงพอ ผู้อำนวยการอาจสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบหรือ สอบสวนเพิ่มเติมก็ได้ กรณีที่ผู้อำนวยการเห็นว่าข้อเท็จจริงที่ได้รับครบถ้วนเพียงพอแล้ว ให้ทำความเข้าใจหรือ ข้อสังเกต เสนอต่อคณะอนุกรรมการหรือคณะกรรมการเพื่อพิจารณาต่อไป

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การชดใช้ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เป็นมาตรการเยียวยาชดใช้ให้แก่ผู้บริสุทธิ์ที่ควร ได้รับการทดแทนความเสียหายที่เกิดจากการดำเนินการพิจารณาคดี ทำให้ต้องถูกคุมขัง รัฐต้องเข้ามาดูแลชดใช้ผู้ที่ถูก ดำเนินคดี ซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งผู้ถูกดำเนินคดีอาญาย่อม

ได้รับความทุกข์ทรมานพร้อมไปกับการสูญเสียอิสรภาพ รวมทั้งย่อมส่งผลในด้านสภาพจิตใจที่ได้รับผลกระทบในเชิงลบเพราะอาจทำให้หมดกำลังใจหรือเกิดความท้อแท้ นอกจากนี้ยังส่งผลต่อชื่อเสียงต้องได้รับความอับอายและสูญเสียความเชื่อถือในสังคม เพราะการถูกคุมขังหรือถูกจำคุกนั้น สังคมได้ตัดสินใจไปแล้วว่า บุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริง ขณะเดียวกันย่อมทำให้หมดโอกาสที่จะประกอบอาชีพได้ตามปกติ ขาดโอกาสในการดูแลบุตรภรรยาและบุตร ทำให้ได้รับความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจ การเงินในครอบครัว อีกทั้ง ยังส่งผลกระทบต่อครอบครัวอีกด้วย เพราะจำเลยในคดีอาญาส่วนใหญ่อาจเป็นหัวหน้าครอบครัว อาจทำให้ครอบครัวเกิดความแตกแยก ครอบครัวขาดที่พึ่งหรือขาดโอกาสทางการศึกษาของบุตร ปัญหาเหล่านี้อาจกลายเป็นปัญหาสังคมในอนาคตได้

ซึ่งหากพิจารณาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติฯ ฉบับดังกล่าวมิได้บัญญัติถึงเรื่องการเยียวยาความเสียหายเกี่ยวกับชื่อเสียงให้แก่จำเลยซึ่งศาลวินิจฉัยว่าได้กระทำความผิดต่อมาภายหลังได้รับการพิจารณาคดีขึ้นใหม่ว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด จึงเห็นควรที่จะมีการบัญญัติการเยียวยาจำเลยในกรณีดังกล่าวขึ้นเพิ่มเติมเพื่อให้จำเลยซึ่งได้รับความเสียหายจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทำให้ได้รับการเยียวยาที่ครบถ้วนและเหมาะสม ทั้งนี้เพราะการที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดบุคคลต้องตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญานั้น แม้ในภายหลังศาลจะได้มีคำวินิจฉัยว่าจำเลยดังกล่าวมิได้เป็นผู้กระทำความผิดแล้วก็ตาม แต่ความเสียหายทางด้านชื่อเสียงความทุกข์ทรมาน ความเสียหายทางด้านจิตใจที่ได้รับการตราหน้าจากสังคมต่างๆ ที่ตนเป็นผู้บริสุทธิ์ตลอดระยะเวลาที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือที่เกิดจากการถูกควบคุมตัวในชั้นสอบสวนชั้นพิจารณาคดีโดยศาลและการถูกบังคับโทษต่างๆ นั้นเป็นความเสียหายที่มีผลกระทบอย่างมากต่อจำเลย การเยียวยาด้วยตัวเงินเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่เป็นการเพียงพอ

การเยียวยาความบกพร่องในการพิจารณาคดีอาญาที่เห็นได้ชัดเจนคือจะไม่ได้กล่าวถึงการเยียวยาทางด้านจิตใจ ชื่อเสียงไว้อย่างชัดเจน มีเพียงการเยียวยาความเสียหายโดยกำหนดให้จ่ายเป็นค่าทดแทนในกรณีต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงการแก้ไขเยียวยาจิตใจ ชื่อเสียงของจำเลยผู้บริสุทธิ์ ซึ่งไม่ได้การกำหนดไว้อย่างชัดเจน

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนเห็นว่าควรให้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

“หมวด 5 มาตรา 21 การกำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามมาตรา 20 ให้กำหนดตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

- (1) ค่าทดแทนการถูกคุมขัง ให้คำนวณจากจำนวนวันที่ถูกคุมขังในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา
- (2) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย และจิตใจ หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี
- (3) ค่าทดแทนในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตายและความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี จำนวนไม่เกินที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง
- (4) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี
- (5) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี
- (6) ค่าทดแทนที่จำเลยเป็นฝ่ายพิสูจนถึงความเสียหาย ในกรณีต่อไปนี้

- 1) ค่าเสียหายทางด้านชื่อเสียง ได้แก่ ความเสียหายที่เกิดจากการถูกคุมขัง ทำให้อับอาย สูญเสียความน่าเชื่อถือในสังคม ทั้งนี้มิได้กระทำความผิด

2) ค่าขาดความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ ได้แก่ อาชีพใดๆ ที่ได้ทำมาหาได้ก่อนการถูกดำเนินคดีอาญาหรือถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี

3) ค่าเสียโอกาสในการเลี้ยงดูบุตรและบุตร ได้แก่ ประโยชน์อื่นใดที่บุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับอันเนื่องมาจากจำนวนในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดีและมีคำพิพากษาถึงที่สุด ในคดีนั้นพึงเป็นยุติว่าจำนวนมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำความผิดของจำนวนไม่เป็นความผิด

เนื่องจากค่าเสียหายที่กล่าวมานี้ เป็นค่าเสียหายที่จำนวนต้องพิสูจน์ให้เป็นที่ประจักษ์ ถึงความเสียหายที่จำนวนได้รับในระหว่างการพิจารณาคดีนั้นเสียก่อน เพราะความเสียหายนั้นเกิดขึ้นเฉพาะบุคคล และให้คณะกรรมการพิจารณาชดใช้ค่าเสียหาย ตามความเสียหายที่จำนวนได้พิสูจน์มาแล้วนั้น

(7) กำหนดให้มีการประกาศตามคำพิพากษาเพื่อแสดงให้สาธารณชนได้ประจักษ์ถึงความบริสุทธิ์ของผู้ถูกดำเนินคดีอาญา โดยเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่นและสาธารณรัฐเกาหลีได้บัญญัติ ให้บุคคลที่ได้รับการพิจารณาให้ได้รับค่าทดแทนในคดีอาญาสามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลประกาศโฆษณาคำวินิจฉัยอย่างย่อในราชกิจจานุเบกษาและหนังสือพิมพ์ ที่ผู้ยื่นคำร้องขอเป็นผู้เลือกไม่เกิน 3 ฉบับๆ ละ ไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง ได้ภายในกำหนดระยะเวลา 2 เดือนนับแต่วันที่คำวินิจฉัยในเรื่องค่าทดแทนในคดีอาญาถึงที่สุด โดยรัฐเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย

(8) กำหนดให้มีใบประกาศรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาค่าทดแทน และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำนวนในคดีอาญา ออกให้โดยสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำนวนในคดีอาญา

ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่ที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นแล้ว

ในกรณีที่มีคำขอให้ได้รับสิทธิที่เสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษานั้นคือ การสั่งให้ได้รับสิทธิคืนตามคำขอดังกล่าว ถ้าไม่สามารถคืนสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเช่นนั้นได้ ให้คณะกรรมการกำหนดค่าทดแทนเพื่อสิทธิ นั้น ให้ตามที่เห็นสมควร

คณะกรรมการอาจกำหนดให้จำนวนได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายเพียงใดหรือไม่ก็ได้โดยคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งคดี ความเดือดร้อนที่จำนวนได้รับและ โอกาสที่จำนวนจะได้รับการชดเชยความเสียหายจากทางอื่นด้วย”

เอกสารอ้างอิง

สมชายเหล่าพิทักษ์วรกุล, นิติรัฐ vs นิติธรรม, <http://www.publaw.net/publaw/view.aspx?id=1442>, visited on 01/12/1

นายวุฒิพงษ์วิบูลย์วงศ์, “หลักนิติธรรมกับการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา”, การฝึกอบรมหลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อ

ประชาชนปี๒๕๖๑ วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2556

นางสาวปิติกัญจน์ สิทธิเดช “การพัฒนามาตรการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายและจำนวนในคดีอาญา” พ.ศ. 2552. (หลักสูตร

“ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ 13 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ. 2552)

เชาวนะ ไตรมาส, องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญของไทยใช้ประโยชน์ได้อย่างไร, (วารสารศาลรัฐธรรมนูญ ปีที่ 4 เล่มที่ 10

มกราคม-เมษายน, 2545)

บรรเจิด สิงคะเนติ, สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพ และ

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

- ณัฐกฤตกานต์ เกิดขาว, “ปัญหาทางกฎหมายในการเยียวยาผู้ต้องหาและจำเลยตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2556)
- กณิต ณ นคร, “กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา,” พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546)
- สมชาย หอมลออ, “เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง การให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา” เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2554
- ศศ.กรกฎ ทองชะ โชค และคณะ. “โครงการวิจัยอุปสรรคในการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายด้านทรัพย์สินจากความรุนแรงตามกฎหมายในจังหวัดชายแดนภาคใต้” (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2555)
- จิตติ ตงศภัทิย์.คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2538.
- สมบัติ ชำรงชัยวงศ์, การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา.
- คู่มือการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในคดีอาญา พ.ศ. 2544 , สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิภาพ กระทรวงยุติธรรม. หน้า 46.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, มาตรา 245 มาตรา 246 , (11 ตุลาคม 2540).
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, มาตรา 40 (5), (28 สิงหาคม 2550).